

๕. เวสสันดรปัญหา ๗๒

พระราชชาตรีถามว่า "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน พระโพธิสัตว์ทั้งหมดยอมให้บุตรและภริยา หรือว่าพระโอรสและพระเทวี อันพระราชเวสสันดรเท่านั้นทรงบริจาคแล้ว?"

พระเถระเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร พระโพธิสัตว์ทั้งปวง ย่อมให้บุตรและภริยา ไม่แต่พระราชเวสสันดรองค์เดียวเท่านั้น."

ร. "พระผู้เป็นเจ้า เอกก็ พระโพธิสัตว์เหล่านั้น ย่อมให้โดยความอำนวยตามแห่งบุตรและภริยานั้นหรือ?"

ถ. "ขอถวายพระพร ภริยาอำนวยตาม ก็แต่ทารกทั้งหลายคร่ำครวญแล้ว เพราะความเป็นผู้ยังเล็ก; ถ้าทารกเหล่านั้น ฟังรู้โดยความเป็นประโยชน์ก็จะอนุโมทนา จะไม่รำพันเพื่อ."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน กิจที่ยากอันพระโพธิสัตว์กระทำแล้วคือ พระโพธิสัตว์นั้น ได้ให้บุตรทั้งหลาย อันเกิดแต่อกเป็นที่รักของตนแก่พราหมณ์ เพื่อประโยชน์แก่ความเป็นทาส. กิจที่กระทำยากกว่านั้นที่สองแม้นี้ อันพระโพธิสัตว์กระทำแล้ว คือ พระโพธิสัตว์เห็นบุตรทั้งหลาย อันเกิดแต่อกเป็นที่รักของตนยังเล็กอยู่ อันพราหมณ์นั้นผูกด้วยเถาวัลย์แล้วหวดด้วยเถาวัลย์ก็เพิกเฉยได้ กิจที่กระทำยากกว่านั้นที่สามแม้นี้ อันพระโพธิสัตว์กระทำแล้ว คือ พระโพธิสัตว์นั้น ผูกทารกทั้งหลายซึ่งหลุดจากเครื่องผูกด้วยกำลังของตน ถึงความครั่นคร้ามแล้วด้วยเถาวัลย์ได้ให้แล้วอีกทีเดียว. กิจที่กระทำยากกว่านั้นที่สี่แม้นี้ อันพระโพธิสัตว์กระทำแล้ว คือ ครั้นเมื่อทารกทั้งหลายรำพันเพื่อว่า 'พระบิดาพราหมณ์นี้เป็นยักษ์ นำหม่อมฉันไปเพื่อจะเคี้ยวกิน' พระโพธิสัตว์นั้น ก็ไม่ได้ตรัสปลอบว่า 'พ่ออย่ากลัวเลย.' กิจที่กระทำยากกว่านั้นที่ห้าแม้นี้ อันพระโพธิสัตว์กระทำแล้ว คือ ชาลีกุมารกันแสงพุดอยู่ที่พระบาท ทูลวิงวอนว่า 'อย่าเลย พระบิดา ขอพระองค์ให้นางกัณหาชีนา อยู่เถิด หม่อมฉันผู้เดียวจะไปด้วยยักษ์, ยักษ์จงเคี้ยวกินหม่อมฉัน' แม้อย่างนั้น พระโพธิสัตว์ก็ไม่ทรงยอมรับ. กิจที่กระทำยากกว่านั้นที่หกแม้นี้ อันพระโพธิสัตว์กระทำแล้ว คือ เมื่อชาลีกุมารบ่นรำพันว่า 'พระบิดา พระหฤทัยของพระองค์แข็งเสมอหินแท้ ๆ , เพราะว่าพระองค์ทอดพระเนตรเห็นหม่อมฉันทั้งสองถึงแล้วซึ่งทุกข์ ยักษ์นำหม่อมฉันทั้งสองไปในป่าใหญ่อันไม่มีมนุษย์ ก็ไม่ตรัสห้าม' พระโพธิสัตว์นั้น ก็ไม่ได้กระทำความการุญ. กิจที่กระทำยากกว่านั้นที่เจ็ดแม้นี้ อันพระโพธิสัตว์กระทำแล้ว คือ ครั้นเมื่อทารกทั้งหลายอันพราหมณ์นำไปลับแล้ว หทัยแห่งพระโพธิสัตว์ผู้รอบเตรียมพรันพริงนั้น ไม่แตกโดยร้ออภาค หรือพันภาค; ประโยชน์อะไรด้วยมนุษย์ผู้อยากได้บุญ ยังบุคคลอื่นให้ถึงทุกข์, มนุษย์ผู้อยากได้บุญ ควรจะให้ตนเองเป็นทานมิใช่หรือ?"

ถ. "ขอถวายพระพร เพราะความที่กิจซึ่งกระทำยากเป็นของอันพระโพธิสัตว์กระทำแล้ว กิตติศัพท์ของพระโพธิสัตว์ฟุ้งไปแล้วในโลก ทั้งเทวดาและมนุษย์ตลอดหมื่นโลกธาตุ, เทวดาย่อมสรรเสริญตลอดเทวพิภพ อสุรทั้งหลายย่อมสรรเสริญตลอดอสุรพิภพ ครุฑทั้งหลายย่อมสรรเสริญตลอดครุฑพิภพ นาคทั้งหลายย่อมสรรเสริญตลอดนาคพิภพ ยักษ์ทั้งหลายย่อมสรรเสริญตลอดยักษ์พิภพ; สืบ ๆ มาโดยลำดับ กิตติศัพท์ของพระโพธิสัตว์นั้น มาถึงสมัยลัทธิของเราทั้งหลาย ณ กาลบัดนี้, เราทั้งหลายนี้สรรเสริญก่อนได้ถึงทานนั้นว่า 'การบริจาคบุตรและภริยาเป็นอันพระโพธิสัตว์ให้ดีแล้ว หรือให้ชั่วแล้ว.'

อีกประการหนึ่ง กิตติศัพท์นั้นแล ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้มีปัญญาละเอียดรู้วิเศษรู้แจ้ง ย่อมมาให้เนื่อง ๆ ซึ่งคุณสืบประการ, คุณสืบประการเป็นไฉน? คือ ความเป็นผู้ไม่โลภหนึ่ง ความเป็นผู้ไม่มีอาลัยหนึ่ง ความบริจาคหนึ่ง ความละหนึ่ง ความเป็นผู้ไม่เวียนมาหนึ่ง ความเป็นผู้สุขุมหนึ่ง ความเป็นผู้ใหญ่หนึ่ง ความเป็นผู้อันบุคคลรู้ตามโดยยากหนึ่ง ความเป็นผู้อันบุคคลได้โดยยากหนึ่ง ความเป็นผู้มีธรรมรู้แล้วหาผู้อื่นเช่นเดียวกันไม่ได้หนึ่ง; กิตติศัพท์นี้ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้มีปัญญาละเอียดรู้วิเศษรู้แจ้ง ย่อมมาให้เนื่อง ๆ ซึ่งคุณสืบประการเหล่านี้แล."

จ. "พระนาคนั้นผู้เจริญ บุคคลไฉนผู้อื่นให้ลำบากแล้วให้ทาน, ทานนั้นของบุคคลนั้น มีสุขเป็นวิบาก ให้เป็นไปพร้อมเพื่อเกิดในสวรรค์บ้างหรือหนอ?"

ถ. "ขอถวายพระพร เหตุอะไรอันบรมบพิตรจะพึงตรัส"

จ. "เชิญเถิด ขอพระผู้เป็นเจ้าอ้างเหตุ."

ถ. "ขอถวายพระพร สมณะหรือพราหมณ์ไร ๆ ในโลกนี้ เป็นผู้มึนศีลมีธรรมอันงาม, หรือถึงพยาธิอันใดอันหนึ่ง; ผู้ใดผู้หนึ่งใคร่ต่อบุญ จึงให้สมณพราหมณ์นั้นขึ้นสูยาน แล้วส่งให้ถึงประเทศที่ปรารภณา; สุขหน้อยหนึ่ง มีกรรมนั้นเป็นเหตุ พึงเกิดแก่บุรุษนั้น กรรมนั้นให้เป็นไปพร้อมเพื่อเกิดในสวรรค์ได้บ้างหรือหนอ?"

จ. "ได้ซี อะไรที่พระผู้เป็นเจ้าจะพึงกล่าวเล่า, บุรุษนั้นพึงได้ยาน คือ ช้าง ยาน คือ ม้า ยาน คือ รถ ยานสำหรับไปในทางบก ยานสำหรับไปในทางน้ำ ยานสำหรับกันฝน หรือยาน คือ มนุษย์, ยานอันสมควรแก่บุรุษนั้น ยานอันเหมาะแก่บุรุษนั้น พึงเกิดทุกภพ ๆ, อนึ่ง ความสุขทั้งหลายอันสมควรแก่บุรุษนั้น พึงเกิดแก่เขา ๆ พึงไปสู่สุดดีแต่สุดดี, เพราะผลอันหลังไหลมาแต่กรรมนั้นนั้นเทียว บุรุษนั้นพึงขึ้นสูยานสำเร็จด้วยฤทธิ์ ให้ถึงนคร คือ นิพพานอันตนปรารภณาแล้ว."

ถ. "ถ้าอย่างนั้น ทานที่บุรุษนั้นให้แล้วด้วยอันยังบุคคลอื่นให้ลำบาก เป็นของมีสุขเป็นวิบาก ให้เป็นไปพร้อมเพื่อเกิดในสวรรค์."

ขอถวายพระพร บุรุษนั้นยังชนทั้งหลายผู้เนื่องด้วยกำลังให้ลำบากแล้ว เสวยสุขเห็นปานนี้ ด้วยทานไรเล่า.

ขอถวายพระพร บรมบพิตรจงทรงฟังเหตุอันยิ่งมิ่งอื่นอีก: พระราชาองค์ใดองค์หนึ่งในโลกนี้ ทรงบริจาคทานด้วยการให้เก็บซึ่งธรรมิภพจากชนบท แล้วยังพระราชอาชญาให้เป็นไป, พระราชานั้น พึงเสวยสุขหน้อยหนึ่งด้วยเหตุนี้ ทานนั้นให้เป็นไปพร้อมเพื่อเกิดในสวรรค์บ้างหรือหนอแล?"

ร. "ได้ซี ใครจะพึงกล่าวค้ำ, พระราชานั้น พึงได้สุขตั้งแสนเป็นอนันต์ด้วยเหตุนี้ คือ เป็นพระราชายิ่งกว่าพระราชาทันหลาย เป็นเทพดา ยิ่งกว่าเทพดาทั้งหลาย เป็นพรหม ยิ่งกว่าพรหมทั้งหลาย เป็นสมณะ ยิ่งกว่าสมณะทั้งหลาย เป็นพราหมณ์ ยิ่งกว่าพราหมณ์ทั้งหลาย เป็นพระอรหันต์ ยิ่งกว่าพระอรหันต์ทั้งหลาย."

ถ. "ถ้าอย่างนั้น ทานที่พระราชาทรงบริจาคแล้ว ด้วยการให้ผู้อื่นลำบาก เป็นของมีสุขเป็นวิบาก ให้เป็นไปพร้อมเพื่อเกิดในสวรรค์ซี. ขอถวายพระพร พระราชานั้นเสวยสุขเพราะยศอันยิ่งเห็นปานนี้ด้วยวิบากแห่งทานที่พระองค์บีบบังคับชนบทด้วยพลแล้ว ทรงบริจาคแล้วไรเล่า."

ร. "ทานยิ่งอันพระเวสสันดรราชาธิราชทรงบริจาคแล้ว คือ เธอได้พระราชทานพระเทวีของพระองค์ เพื่อประโยชน์แก่ความเป็นภริยาแห่งชนอื่น. ได้พระราชทานพระโอรสทั้งหลายของพระองค์ เพื่อประโยชน์แก่ความเป็นทาสแห่งพราหมณ์. ขึ้นชื่อว่า ทานยิ่ง อันนักปราชญ์ทั้งหลายนิยามแล้ว ดีเตียนแล้วในโลก. เปรียบเหมือนเพลแห่งเกวียนย่อมหักด้วยภาระยิ่ง เรือย่อมจมด้วยภาระยิ่ง โภชนะย่อมนุ่มไปสู่ความไม่เสมอด้วยบริโภคยิ่ง ข้าวเปลือกย่อมฉิบหายด้วยฝนยิ่ง บุคคลย่อมถึงความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์ด้วยการให้ยิ่ง วัตถุทั้งปวงย่อมไหม้ด้วยความร้อนยิ่ง บุคคลเป็นบ้าด้วยความกำหนัดยิ่ง บุคคลถูกฆ่าด้วยความประทุษร้ายยิ่ง บุคคลย่อมถึงความพินาศด้วยความหลงยิ่ง บุคคลย่อมเข้าถึงความถูกจับว่าเป็นโจรด้วยความโลภยิ่ง บุคคลย่อมผิดด้วยพูดพล่ามนัก แม่น้ำย่อมท่วมด้วยอันเต็มยิ่ง อสนีบาตย่อมตกด้วยลมยิ่ง ข้าวสุกย่อมล้นด้วยไฟยิ่ง บุคคลย่อมไม่เป็นอยู่นาน ด้วยความกล้าหาญเกินนัก; ขึ้นชื่อว่า ทานยิ่ง อันนักปราชญ์ทั้งหลายนิยามแล้ว ดีเตียนแล้วในโลก ฉะนั้นนั่นแล. ทานยิ่งอันพระราชเวสสันดรทรงบริจาคแล้ว ผลหน้อยหนึ่งอันบุคคลไม่พึงปรารถนาในทานยิ่งนั้น."

ถ. "ขอถวายพระพร ทานยิ่งอันนักปราชญ์ทั้งหลายพรรณนาชมเชยสรรเสริญแล้วในโลก, ชนทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ให้ทานเช่นใดเช่นหนึ่ง, ชนผู้ให้ทานยิ่ง ย่อมถึงความสรรเสริญในโลก. รากไม้ในป่าเป็นราวกะทิพที่บุคคลถือเอาแล้ว ด้วยความเป็นของนำเลื้อยสร้อย อันบุคคลนั้นจะไม่ให้แก่ชนทั้งหลายอื่นผู้ยืนอยู่แล้วในหัตถบาทบ้างหรือ? ยากเป็นของกำจัดความเบียดเบียน กระทำที่สุดแห่งโรคทั้งหลาย ด้วยความที่แห่งยาเป็นของเกิดยิ่ง ไฟย่อมไหม้ด้วยความโพล่งยิ่ง น้ำย่อมยังไฟให้ดับด้วยความเย็นยิ่ง ดอกบัวย่อมไม่ติดเปื้อนด้วยน้ำและเปือกตม ด้วยความที่แห่งดอกบัวเป็นของ

หมดจดยิ่ง แก้วมณีให้ผลอันบุคคลพึงปรารถนา ด้วยความที่แห่งแก้วมณีมีคุณยิ่ง เพชรย่อมตัดแก้วมณี แก้วมุกดาและแก้วพลี ด้วยความเป็นของคมยิ่ง แผ่นดินย่อมทรงไว้ ซึ่งคนและนาคเนือกทั้งหลาย ซึ่งน้ำและศิลาภูเขาต้นไม้ทั้งหลาย ด้วยความเป็นของใหญ่ยิ่ง สมุทรมิได้เต็มล้น ด้วยความเป็นของใหญ่ยิ่ง เขาสิเนรุเป็นของไม่หวั่นไหวด้วยความเป็นของหนักยิ่ง อากาศไม่มีที่สุด ด้วยความเป็นของกว้างยิ่ง พระอาทิตย์กำจัดเสียซึ่งหมอก ด้วยความเป็นของสว่างยิ่ง ราชสีห์เป็นสัตว์มีความกลัวไปปราศแล้ว ด้วยความเป็นสัตว์มีชาติยิ่ง คนปล้ำย่อมยกขึ้นซึ่งคนปล้ำคู่ต่อสู้ได้โดยพลัน ด้วยความเป็นผู้มีกำลังยิ่งพระราชเป็นอธิบดี ด้วยความเป็นผู้มีบุญยิ่ง ภิกษุเป็นผู้อันนาคและยักษ์มนุษย์เทพดาทั้งหลายพึงนมัสการ ด้วยความเป็นผู้มีศีลยิ่ง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ไม่มีใคร ๆ เปรียบ ด้วยความที่พระองค์เป็นผู้เลิศยิ่งฉันใด; ชื่อทานยิ่ง อันนักปราชญ์ทั้งหลายพรรณนา ชมเชยสรรเสริญแล้วในโลก, ชนทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ให้ทานเช่นใดเช่นหนึ่ง, ชนผู้ให้ทานยิ่ง ย่อมถึงความสรรเสริญในโลก ฉะนั้นนั้น เทียบแล. พระราชาเวสสันดรเป็นผู้อันบัณฑิตทั้งหลายพรรณนา ชมเชยสรรเสริญบูชายกย่องแล้ว ด้วยทานยิ่งในหมื่นโลกธาตุ ด้วยทานยิ่งนั้นนั่นแล พระราชาเวสสันดรจึงเป็นผู้ตรัสรู้แล้วเลิศในโลกทั้งเทวโลก ณ กาลนี้. ครั้นเมื่อทักษิณายบุคคลมาถึงเข้าแล้ว ทานที่ควรตั้งไว้ไม่ควรให้ มีอยู่ในโลกหรือขอถวายพระพร?"

ร. "ทานทั้งหลายสิบเหล่านี้ มิใช่ของสมมติว่าทานในโลกมีอยู่, บุคคลใดให้ทานทั้งหลายเหล่านั้น บุคคลนั้นเป็นผู้มักไปอบาย; ทานทั้งหลายสิบเป็นไฉน? ทาน คือ น้ำเมา บุคคลใดให้ทานนั้น บุคคลนั้นเป็นผู้มักไปอบาย; ทาน คือ มหรสพ ทาน คือ สตรีทาน คือ โคผู้ ทาน คือ จิตรกรรม ทาน คือ ศัสตรา ทาน คือ ยาพิษ ทาน คือ เครื่องจำ ทาน คือ ไก่และสุกร ทาน คือ การโกงด้วยอันชั่งและโกง ด้วยอันนับ มิใช่ของสมมติว่าทานในโลก บุคคลใดให้ทานนั้น บุคคลนั้นมักไปอบาย. ทานทั้งหลายสิบเหล่านี้แล มิใช่ของสมมติว่าทานในโลก, บุคคลใดยอมให้ทานทั้งหลายเหล่านั้น บุคคลนั้นเป็นผู้มักไปอบาย."

ธ. "ขอถวายพระพร อาตมภาพไม่ได้ทูลถามทานซึ่งมิใช่ของสมมติว่าทานนั้น. อาตมภาพทูลถามถึงทานนี้ต่างหากว่า ครั้นเมื่อทักษิณายบุคคลมาถึงเข้าแล้ว ทานซึ่งควรตั้งไว้ไม่ควรให้ มีอยู่ในโลกหรือ?"

ร. "ครั้นเมื่อทักษิณายบุคคลมาถึงเข้าแล้ว ทานซึ่งควรตั้งไว้ไม่ควรให้ ไม่มีในโลก; ครั้นเมื่อความเลื่อมใสแห่งจิตเกิดขึ้นแล้ว ชนทั้งหลายบางพวก ย่อมให้โภชนะแก่ทักษิณายบุคคล บางพวกให้วัตถุเครื่องปกปิด บางพวกให้ที่นอน บางพวกให้ที่พักอาศัย บางพวกให้เครื่องลาดและผ้าสำหรับห่ม บางพวกให้ทาสและทาสี บางพวกให้น้ำและที่ดิน บางพวกให้สัตว์สองเท้าและสัตว์สี่เท้า บางพวกให้ร้อย พัน แสน กหาปณะ บางพวกให้ราชสมบัติใหญ่ บางพวกแม้ชีวิตก็ยอมให้."

ถ. "ขอถวายพระพร ถ้าว่าบุคคลทั้งหลายบางพวก แม้ชีวิตก็ยอมให้, เพราะเหตุไร ครั้น พระโอรสและพระเทวี อันพระเวสสันดรก็ทรงบริจาคนั้นแล้ว บรมบพิตรจึงยังพระเวสสันดรผู้ทานบตีหนัก ยิ่ง ให้ไปรอบแล้วเล่า?"

ขอถวายพระพร ปกติของโลก ความสังสมของโลก มีอยู่บ้างหรือว่า 'บิดาเป็นหนี้เขา หรือทำการอาศัยเลี้ยงชีพ ย่อมได้เพื่อเพาะปลูกหรือซื้อขายซึ่งบุตร?"

ร. "มีสิ พระผู้เป็นเจ้าของ บิดาเป็นหนี้เขา หรือทำการอาศัยเลี้ยงชีพ ย่อมได้เพื่อจะเพาะปลูกหรือซื้อขายซึ่งบุตร."

ถ. "ขอถวายพระพร ถ้าว่าบิดาเป็นหนี้เขา หรือทำการอาศัยเลี้ยงชีพ ย่อมได้เพื่อจะเพาะปลูกหรือซื้อขายซึ่งบุตร, พระเวสสันดรเมื่อยังไม่ได้สัมพัญบุญคุณ เป็นผู้รูดวายแล้ว ถึงทุกข์แล้ว จึงได้เพาะปลูกและซื้อขายซึ่งพระโอรสและพระเทวี เพื่ออันได้เฉพาะซึ่งทรัพย์ คือ ธรรมนั้น. เพราะเหตุที่งานที่พระเวสสันดรทรงบริจาคนั้นแล เป็นอันทรงบริจาคนั้นแล, กิจที่พระเวสสันดรทรงทำแล้วนั้นแล เป็นอันทรงทำแล้ว."

ขอถวายพระพร ก็บรมบพิตรไม่ทรงเลื่อมใสต่อพระเวสสันดรผู้ทานบตีด้วยงานนั้นเพื่ออะไร?"

ร. "ข้าพเจ้าไม่ติเตียนงานของพระเวสสันดรผู้ทานบตีดอก, ก็แต่พระเวสสันดรควรจะทรงบริจาคนั้นแก่พระโอรสและพระเทวีแก่ผู้ขอทั้งหลาย."

ถ. "ข้อซึ่งพระเวสสันดร พึ่งทรงบริจาคนั้นแก่พระโอรสและพระเทวีแก่ผู้ขอทั้งหลาย เป็นกิจอันสัตบุรุษไม่ควรทำเลย; อันที่จริง ข้อซึ่งพระเวสสันดรทรงบริจาคนั้นแก่พระโอรสและพระเทวีนั้น แก่ผู้ขอทั้งหลาย เป็นกิจของสัตบุรุษทั้งหลาย."

ขอถวายพระพร เปรียบเหมือนบุรุษผู้หนึ่ง พึ่งให้น้ำน้ำควรดื่มมา บุคคลใดให้โภชนะแก่บุรุษนั้น บุคคลนั้นน่าจะเป็นผู้กระทำกิจของบุรุษนั้นบ้างหรือ ขอถวายพระพร?"

ร. "ไม่เป็นอย่างนั้นเลย บุคคลนั้นให้สิ่งที่เขาให้น้ำมา จึงจะเป็นผู้มีชื่อที่กระทำกิจของเขา."

ถ. "ครั้นเมื่อพราหมณ์ทูลขอพระโอรสและพระเทวี พระเวสสันดรจึงพระราชทานพระโอรสและพระเทวี ฉะนั้นนั้นเกี่ยวแล."

ขอถวายพระพร หากว่าพราหมณ์ทูลขอพระสรีระแห่งพระเวสสันดร, เธอก็คงไม่ทรงรักษาพระองค์ท่านไว้ และคงไม่ทรงหวาดหวั่น ไม่ทรงยินดี, พระสรีระที่พระราชทานแล้วแก่พราหมณ์นั้นคงเป็นอันทรงบริจาคนั้นแท้."

ขอถวายพระพร หากว่าใคร ๆ เข้าไปเฝ้าพระเวสสันดรผู้ทานบตีทูลขอด้วยคำว่า 'ขอพระองค์ท่าน พึ่งเข้าถึงซึ่งความเป็นทาสแห่งข้าพระองค์,' พระสรีระที่พระราชทานแล้วแก่ผู้นั้น พึ่งเป็นของที่

ทรงบริจาคว่าแล้วแท้, เธอพระราชทานแล้วไม่ทรงเดือดร้อน. เพราะกายของพระเวสสันดรเป็นของทั่วไป แก่สัตว์เป็นอันมาก เปรียบเหมือนขึ้นเนื้อสุก เป็นของทั่วไปแก่สัตว์เป็นอันมาก.

อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนต้นไม้ผลัดดอกออกผลแล้ว เป็นของทั่วไปแก่คนต่าง ๆ ฉันทิด, พระกายของพระเวสสันดรเป็นของทั่วไปแก่สัตว์เป็นอันมาก ฉันทันแล. เพราะเหตุไร? เพราะว่าพระเวสสันดรทรงปริวิตกว่า "เมื่อเราปฏิบัติอย่างนี้ จักถึงสัมมาสัมโพธิญาณ."

ขอถวายพระพร บุรุษไม่มีทรัพย์ ต้องการด้วยทรัพย์ เทียบแสวงหาทรัพย์ ย่อมไปสู่ทางที่ถึงทรัพย์ ทางที่เป็นหลักฐานแห่งทรัพย์ ทางที่จะได้บำเหน็จเครื่องยินดี, ย่อมกระทำการค้าขายในทางน้ำ ทางบก ย่อมยินดีทรัพย์ด้วยกายวาจาใจ ย่อมพยายามเพื่อได้เฉพาะซึ่งทรัพย์ฉันทิด; พระเวสสันดรผู้ทานบดี ผู้ไม่มีทรัพย์ ทรงบริจาควงศ์วงศ์ ทาสีทาส ยานพาหนะ สมบัติทั้งสิ้น พระโอรส พระเทวี และพระองค์เอง แก่ผู้ขอทั้งหลาย เพื่ออันได้เฉพาะซึ่งรัตนะ คือ สัพพัญญุตญาณโดยความเป็นทรัพย์ แห่งพระพุทเจ้า แล้วทรงแสวงหาสัมมาสัมโพธิญาณอย่างเดียว ฉันทันแล.

ขอถวายพระพร อีกประการหนึ่ง อมาตย์อยากได้ตรา ทรัพย์ควรสงวนเงินทองอันใดอันหนึ่ง เป็นเหตุให้ได้ตรามีอยู่ในเรือน ให้ของนั้นทั้งหมดแล้ว พยายามเพื่ออันได้เฉพาะซึ่งตรา ฉันทิด; พระเวสสันดรผู้ทานบดี ทรงบริจาควงศ์ทรัพย์เป็นภายนอกภายในนั้นทั้งสิ้น และทรงบริจาควงศ์พระชนมชีพ ก็ย่อมแสวงหาสัมมาสัมโพธิญาณอย่างเดียวฉันทันแล.

ขอถวายพระพร อีกประการหนึ่ง ความปริวิตกอย่างนี้ได้มีแล้วแต่พระเวสสันดรผู้ทานบดีว่า 'พราหมณ์นั้นยอมขอสิ่งใด เราเมื่อให้สิ่งนั้นนั่นแหละแก่พราหมณ์นั้น จึงเป็นผู้ชื่อว่ากระทำกิจแห่งผู้ขอ,' พระเวสสันดรนั้น จึงได้พระราชทานพระโอรสและพระเทวีแก่พราหมณ์นั้น ด้วยประการอย่างนี้.

ขอถวายพระพร พระเวสสันดรผู้ทานบดี ไม่ได้พระราชทานพระโอรสและพระเทวีแก่พราหมณ์ ด้วยความที่พระโอรสและพระเทวีเป็นที่เกลียดชังเลย ไม่ได้พระราชทานพระโอรสและพระเทวี ด้วยความเป็นผู้ไม่ยอมทรงเห็น ไม่ได้พระราชทานพระโอรสและพระเทวี ด้วยทรงฟังว่า 'บุตรและภริยาของเรามากเกินไป เราไม่สามารถจะเลี้ยงดูเขา' และจะทรงระอา จึงพระราชทานพระโอรสและพระเทวี ด้วยความเป็นผู้ทรงปรารถนาจะนำออกเสีย ด้วยทรงรำพึงว่า 'บุตรและภริยาไม่เป็นที่รักแห่งเรา' ก็หาไม่; เมื่อเป็นเช่นนี้แล พระเวสสันดรได้ทรงสละบุตรทานอันบวร เป็นของอันบุคคลไม่พึงชัง เป็นของไพบุล ไม่มีทานอื่นจะยิ่งกว่า มีราคาสูง เป็นของที่ยังใจให้เจริญเป็นที่รักเสมอด้วยชีวิตเห็นปานนี้แก่พราหมณ์ เพราะเหตุแห่งพระสัพพัญญุตญาณ เพราะความที่แห่งรัตนะ คือ สัพพัญญุตญาณอย่างเดียวเป็นที่รัก.

ขอถวายพระพร แม้คำนี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เทพดาล่วงเทพดาทรงภาสิตแล้ว ในจริยาปฏิภาณว่า:-

"บุตรทั้งสอง ไม่เป็นที่เกลียดชังแห่งเรา, นางมัทรีเทวี ก็ไม่
พียงเป็นที่เกลียดชังแห่งเรา, สัพพัญญุตญาณ เป็นที่รักของเรา,
เพราะเหตุนั้น เราจึงได้ให้บุตรและภริยาเป็นที่รักของเรา."

ขอถวายพระพร บรรดาพระโอรสและพระเทวีนั้น พระเวสสันดรทรงสละบุตรทานแล้วเสด็จเข้าสู่บรรณศาลาบรรทม, ความโศกมีกำลังเกิดขึ้นแล้วแต่เธอ ผู้ถึงแล้วซึ่งความทุกข์ เพราะความรักยิ่ง, หทัยวัตถุของเธอเป็นของเราร้อน, ในเมื่อพระนาสิกของเธอไม่พอง เธอจึงทรงระบายลมอัสสาสะ ปัสสาสะซึ่งเราร้อนด้วยพระโอษฐ์, พระอัสสุของเธอกลายเป็นธารพระโลหิต ไหลออกแล้วแต่พระเนตรทั้งสอง. พระเวสสันดรได้ทรงสละบุตรทานแก่พราหมณ์โดยยาก ด้วยทรงดำริว่า 'หนทางทานของเรา ย่ำยีบิหายเสียเลย.'

อีกประการหนึ่ง พระเวสสันดรได้ทรงสละพระโอรสทั้งสองแก่พราหมณ์ อาศัยอำนาจแห่งประโยชน์ทั้งสอง, ประโยชน์ทั้งสองเป็นไฉน? คือ เธอทรงดำริว่า 'หนทางทานของเรา จักไม่เป็นของเสื่อมรอบประการหนึ่ง, ในเมื่อลูกน้อยทั้งสองของเราถึงแล้วซึ่งความลำบากด้วยรากไม้ผลไม่ในป่า พระอัยกาจักทรงเปลื้องเหตุ แต่ความลำบากนี้เสีย ประการหนึ่ง.' แท้จริง พระเวสสันดรยอมทรงทราบ ว่า 'ทารกทั้งสองของเรา อันใคร ๆ ไม่อาจใช้สอยด้วยการใช้สอยอย่างทาส, และพระอัยกาจักทรงไถ่ทารกทั้งสองนี้, เมื่อเป็นเช่นนี้ ความกลับไปพระนคร จักมีแม่แก่เราทั้งหลาย.' พระเวสสันดรได้พระราชทานพระโอรสทั้งสองแก่พราหมณ์ อาศัยอำนาจแห่งประโยชน์ทั้งสองนี้แล.

ขอถวายพระพร อีกประการหนึ่ง พระเวสสันดรทรงทราบอยู่ว่า 'พราหมณ์นี้แล เป็นคนแก่ เจริญวัย เป็นผู้ใหญ่ทรพล เป็นคนหลังโกง มีไม้เท้าจ้องไปข้างหน้า มีอายุสิ้นแล้ว มีบุญน้อย, พราหมณ์นี้ จะไม่สามารถเพื่อจะใช้สอยทารกทั้งสองนี้ ด้วยความใช้สอยอย่างทาส.' ก็บุรุษพึงอาจหรือ? เพื่อจะถือเอาซึ่งพระจันทร์และพระอาทิตย์นี้ ผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอำนาจมากอย่างนี้ โดยกำลังเป็นปกติ แล้วเก็บไว้ในกระบุงหรือในหีบกระทำให้ไม่มีรัศมี แล้วใช้สอยด้วยการใช้สอยอย่างภานะ."

ร. "ไม่อาจเลย."

ถ. "ขอถวายพระพร พระโอรสทั้งสองของพระเวสสันดร ผู้มีส่วนเปรียบด้วยพระจันทร์และพระอาทิตย์ในโลกนี้ อันใคร ๆ ไม่อาจใช้สอยด้วยการใช้สอยอย่างทาส ฉะนั้นนั่นเทียวแล."

บรมบพิตรจงทรงฟังเหตุอันยิ่งแม้อื่นอีก: อันใคร ๆ ไม่อาจพันแก้วมณีของพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งเป็นของงาม มีชาติเป็นแก้วแปดเหลี่ยม อันกระทำบริกรรมดีแล้ว ยาวได้สี่ศอก กว้างเท่าคุมเกวียนด้วยผ้าเก่าแล้ว เก็บไว้ในตะกร้าแล้ว ใช้สอยด้วยความใช้สอยอย่างเครื่องลับศัสตรา ฉนใด; พระโอรสทั้งสองของพระเวสสันดร ผู้มีส่วนเปรียบด้วยแก้วมณีแห่งพระเจ้าจักรพรรดิในโลก อันใคร ๆ ไม่อาจใช้สอยด้วยการใช้สอยอย่างทาส ฉะนั้นนั่นเทียวแล.

บรมบพิตรจรงทรงฟังเหตุอันยิ่งแม้คนอื่นอีก: พญาช้างผู้ประเสริฐตระกูลอุโบสถ มีมันแตกทั่วโดยส่วนสาม มีอวัยวะทั้งปวงขาว มีอวัยวะตั้งลงเฉพาะเจ็ด สูงแปดศอก ส่วนยาวใหญ่เก้าศอก นำมาซึ่งความเลื่อมใสในตัว อันใคร ๆ ไม่อาจปิดด้วยกระดิ่งหรือขัน เช่นลูกโคอันใคร ๆ ไม่อาจขังรักษาไว้ในศอก ฉะนั้น ฉันทิด; พระโอรสทั้งสองของพระเวสสันดร ผู้มีส่วนเปรียบด้วยพญาช้าง ตระกูลอุโบสถในโลก อันใคร ๆ ไม่อาจใช้สอยด้วยการใช้สอยอย่างทาส ฉันทันนั้นนันทันเทียวแล.

บรมบพิตรจรงทรงฟังเหตุอันยิ่งแม้คนอื่นอีก: พญาเขาหิมพานต์ซึ่งสูงห้าร้อยโยชน์ ยาวและกว้างสามพันโยชน์ในอากาศ ประดับด้วยยอดแปดหมื่นสี่พัน เป็นแดนเกิดก่อนแห่งแม่น้ำใหญ่ห้าร้อย เป็นที่อยู่แห่งหมู่ภูตใหญ่ ทรงไว้ซึ่งของหอมมีอย่างต่าง ๆ ประดับพร้อมด้วยร้อยแห่งโศภิตทิพย์ สูงปรากฏราวกะวลาหในอากาศ ฉันทิด; พระโอรสทั้งสองของพระเวสสันดร ผู้มีส่วนเปรียบด้วยพญาเขาหิมพานต์ในโลก อันใคร ๆ ไม่อาจใช้สอยด้วยการใช้สอยอย่างทาส ฉันทันนั้นนันทันเทียวแล.

บรมบพิตรจรงทรงสดับเหตุอันยิ่งแม้คนอื่นอีก: กองไฟใหญ่โพลิงอยู่เบื้องบนยอดเขา ย่อมปรากฏในที่ไกล ฉันทิด, พระเวสสันดรผู้ราวกะกองไฟใหญ่โพลิงอยู่บนยอดเขา ปรากฏในที่ไกล ฉันทันนั้นนันทันแล, พระโอรสทั้งสองของเข่อันใคร ๆ ไม่อาจใช้สอยด้วยการใช้สอยอย่างทาส.

บรมบพิตรจรงทรงสดับเหตุอันยิ่งแม้คนอื่นอีก: ในเมื่อลมพัดตรงพัดไปอยู่ในสมัยดอกนาคบานในหิมวันตบรรพต กลิ่นดอกไม้ย่อมฟุ้งไปสิ้นสิบโยชน์สิบสองโยชน์ ฉันทิด, เอกภิกษิตศัพทของพระเวสสันดรระบือไปแล้ว และกลิ่นคือศีลอันประเสริฐของเข่อฟุ้งไปแล้ว ในพิภพแห่งเทวดา อสูร ครุฑ คนธรรพ์ ยักษ์ รากษส มโหระคะ กิณนร และพระอินทร์อันเป็นระหวางนั้น โดยพันโยชน์ จนถึงอกนิฏฐพิภพ, ด้วยเหตุฉนั้น พระโอรสทั้งสองของเข่อ อันใคร ๆ ไม่อาจใช้สอยด้วยการใช้สอยอย่างทาส ฉันทันนั้นนันทันเทียวแล.

ขอถวายพระพร พระชาติกุมารอันพระเวสสันดรผู้พระบิดาทรงพร่ำสอนแล้วว่า "นะพ่อพระอัยยกาของเจ้าเมื่อจะพระราชทานทรัพย์แก่พราหมณ์ไถ่เจ้าทั้งสองไว้ จงพระราชทานทองคำพันตำลึงแล้วไถ่เจ้าไว้, เมื่อไถ่นางกัณหาชينا จงพระราชทานสวิญญาณกทรัพย์อย่างละร้อย คือทาสร้อยหนึ่ง ทาสีร้อยหนึ่ง ช้างร้อยหนึ่ง ม้าร้อยหนึ่ง โคนมร้อยหนึ่ง โคผู้ร้อยหนึ่ง ทองคำร้อยหนึ่ง แล้วไถ่ไว้; หากว่าพระอัยยกาของเจ้า ทรงรับเจ้าทั้งสองไว้เปล่าแต่มีพราหมณ์ด้วยพระราชอาชญาหรือพระกำลัง, เจ้าทั้งสองอย่าทำตามพระกระแสแห่งพระอัยยกาเลย, แต่จงไปกับพราหมณ์" ทรงพร่ำสอนอย่างนี้แล้วส่งไป. แต่ฉนั้นพระชาติกุมารเสด็จไปแล้วเป็นผู้อันพระอัยยกาตรัสถามแล้วได้กราบทูลว่า "พระบิดาได้พระราชทานกระหม่อมฉัน ผู้มีราคาพันตำลึงทองคำแก่พราหมณ์, อนึ่ง พระราชทานนางกัณหาชيناแก่พราหมณ์ ด้วยร้อยแห่งช้างฉนั้น."

จ. "พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสน ปัญหาพระผู้เป็นเจ้าของวิสันชาติแล้วข้ายคือความเห็น พระผู้เป็นเจ้าของ
ทำลายดีแล้ว, ปรปพาททั้งหลาย พระผู้เป็นเจ้าของยี่ดีแล้ว, สมัยลัทธิของตนพระผู้เป็นเจ้าของสำแดงดีแล้ว
, พญัษณะพระผู้เป็นเจ้าของชำระดีแล้ว, เนื้อความพระผู้เป็นเจ้าของจำแนกดีแล้วข้อวิสันชานันนั้นสมอย่างนั้น,
ข้าพเจ้ายอมรับอย่างนั้น."